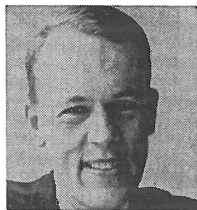

EKONOMISK POLITIK I PERSPEKTIV

Av Bengt Rydén

Vid Nationalekonomiska Föreningens budgetdebatt i januari hände något sensationellt. Finansministern medgav öppet att den ekonomiska politiken under 1964—65 var felaktigt upplagd och misslyckad. Det erkännandet får väl ses som en engångsföreteelse men underbetyget finns nu en gång för alla inskrivet i finansministerns tentamensbok av professor *Assar Lindbeck*, som i sin nya bok *Svensk ekonomisk politik. Problem och teorier under efterkrigstiden* (Bokförlaget Aldus/Bonniers, Stockholm 1968, 233 s, 17:50) delar ut både ris och ros åt de ansvariga för efterkrigstidens ekonomiska politik.

Vår nuvarande finansminister kan säkert trösta sig med att hans mandatperiod som helhet får klart överbetyg. Det gäller framför allt perioden 1955—63 och i synnerhet åren 1960—63 då konjunkturpolitiken var ovanligt välanpassad och framgångsrik. Uppgången 1960—61 bromsades i rätt tid, framför allt genom att omsen infördes, och 1962 års recession blev mycket svag tack vare bl a en skicklig investeringsfondspolitik. Det senaste årets konjunkturpolitik innehåller tydliga moment av lärdom både från 1960-talets framgångar och misslyckanden. Och konstigt vore det väl annars. Varför skulle inte också en finansminister utnyttja de lärdomar som erfarenheterna av hans verksamhet ger och i denna fortlöpande "trial and error"-process bli allt skickligare för varje år? Det finns de som misströstar om att politikernas värld är så vist arrangerad, men det tror jag är en onödigt pessimistisk syn. De första efterkrigsårens ekonomiska po-

litik innebar en serie felbedömningar och misslyckanden som i dagens ljus nästan tycks genanta och som knappast torde upprepas.

"Debattens kavallerister" — var är de i dag?

När man betraktar den ekonomiska politiken i ett längre perspektiv än den dagliga debattens fååriga tycks det mig alltså uppenbart hur politikens ambitionsnivå höjts och hur dess mål och medel successivt omprövats och förfinats. Men samtidigt är det slående hur mycket i den aktuella ekonomisk-politiska problematiken som upptäckts för länge sedan och hur mycket i debatten som tidigare framförts. Tag t ex inflationsfrågan och inkomstpolitiken. Assar Lindbecks referat av fackekonomernas (bl a Bent Hansen, Erik Lundberg, Gösta Rehn) diskussion om dessa frågor åren kring 1950 ger en slöja av tafatthet åt dagens debatt om löne- och inkomstpolitik. Intellectuellt tycks den inte ha utvecklats många steg på nästan 20 år — snarare tvärtom. Kanske hade vi på den tiden en livligare debatt ekonomer emellan än nu — flera av de gamla huvudaktörerna har ju numera lämnat svensk botten. En annan förklaring kan vara att nationalekonomerna tjänar som "samhällsdebattens kavallerister" med ett försprång framför politiker och organisationsfolk på 10—20 år. Men vilka är i så fall de stora 1970- och 80-talsfrågor som systerätter ekonomerna i dag? U-landsproblemen högst sannolikt, men det är svårt att på rak arm räkna upp några fler. Dagens nationalekonomer kanske i alltför hög grad koncentrerar sig på frågor som inte uppfattas som väsentliga eller engagerande för politiker m fl — och inte heller kommer att vara det.

Lindbecks skildring av fackekonomernas debatt bekräftar vilket stort inflytande Gösta Rehn haft på den ekonomiska politiken under 60-talet. Hans redan i slutet av 1940-talet lanserade "duschteori" har mer och mer anammats och tankarna bakom den har implicit ofta återkommit i finansministerns försvar för det senaste årets rest-

riktiva politik med starka inslag av selektiva i stället för generella medel. Den kanske största skillnaden mellan 50- och 60-talet är just övergången från generellt verkande ekonomisk-politiska medel till selektiva. Rehns recept att hålla den totala efterfrågenivån så låg att depressiva tendenser skapas i ekonomin och att punktvis möta dessa med arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik har blivit mer och mer vägledande för den ekonomiska politiken, även om Rehns intentioner inte fullföljts på alla punkter. I särskilt hög grad gäller det åren 1966—68 som tack vare den svaga efterfrågan på arbetskraft och de låga företagsvinsterna legat närmare Rehns idealsituation än någon tidigare period. Strukturomvandlingen har bl a därigenom påskyndats, insatserna för arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik ("duschar") höjts och rörligheten i ekonomin över huvud taget ökat.

Trots att rörlighetstanken framförts långt tidigare — bl a av Beveridge 1909 och Gösta Bagge 1917 — måste Gösta Rehn anses vara den svenska innovatören på området och därmed den av de flesta numera helt accepterade rörlighetsfilosofins fadder. Det kan mot den bakgrunden vara intressant att spekulera i hur den ekonomiska politiken hade utformats om Rehn varit verksam i Sverige i stället för OECD under 60-talet. Kanske hade Lindbeck då fått anledning att ge finansministern bättre betyg för åren 1964—65. Eller har Rehn likt en sibylla kunnat göra sin stämma hörd trots avståndet till Stockholm? Det förefaller inte osannolikt.

Slut på inflationen . . .

Lindbecks intressanta skildring och bedömning av svensk ekonomi från krigsslutet till början av 1968 ger anledning till spekulationer om vad man kan vänta under kommande år. Kommer tex kombinationen framgångsrik tillväxt- och sysselsättningspolitik — misslyckad inflationspolitik att fortsätta? Det är knappast säkert. På senare tid har stabiliseringspolitiken prioriterats på

bekostnad av tillväxttakt och sysselsättning. Visserligen har den politiken knappast valts frivilligt och dessutom förutsätter en framgångsrik långsiktig sysselsättningspolitik en stabiliseringspolitik som åtminstone inte över en längre period lyckas sämre än i andra länder. Men ett stabilt penningvärde kan komma att prioriteras högre av andra skäl, tex fördelningspolitiska. Efterkrigstidens inflation har inte inneburit en fortsättning av en tidigare obruten inflationsutveckling. Kanske har 20 års ständigt inflation, genom vilken penningvärdet mer än halverats, varit tillräcklig för att skapa en politisk vilja att bryta utvecklingen. Och i så fall kan man tvingas acceptera en något högre arbetslöshetsnivå än hittills, givetvis parad med fortsatt stora insatser för arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik.

. . . och rörlighetspolitiken?

Men samtidigt kan man inte ta för givet att rörlighetsfilosofin kommer att accepteras hur länge som helst av dem som den drabbar. Jag tror att de senaste årens omfattande strukturomvandling utsatt rörlighetsfilosofin för stora påfrestningar ute på fältet. Särskilt om omvandlingen fortsätter på hög nivå, vilket förefaller ganska sannolikt även i en bättre konjunktur, kan kraven på bromsande åtgärder från både arbetsgivar- och arbetstagsidan bli så många och starka att rörlighetspolitiken i praktiken måste naggas ordentligt i kanten. Man kan inte ta för givet att fackföreningsrörelsen i alla lägen kan stå emot det tryck av missnöje som under perioder av stark omvandling säkert utövas av de enskilda medlemmarna. Det kan medföra att tillväxtmålet måste prioriteras lägre av en regering som vill sitta kvar vid makten. Tendenser i den riktningen kan redan spåras och fortsättning följer säkert.

En annan väsentlig fråga som kanske kommer att lösas eller åtminstone praktiskt prövas i någon form under de närmaste åren är in-

komstpolitiken, dvs lönebildningens betydelse för penningvärdeutvecklingen. Det är svårt att se hur en målmedvetet stabiliseringspolitiskt inriktad regering på sikt skall kunna undvika att på ett eller annat sätt mera aktivt söka påverka lönebildningen. Finansministern antydde i den reviderade finansplanen tydligare än någon gång tidigare hur medveten han är om problemet. De kommande avtalsförhandlingarna kan mycket väl definitivt aktualisera en inkomstpolitisk aktion vilken regering vi då än har.

De stora skillnaderna mellan 1960- och 1970-talets ekonomiska politik skulle alltså kunna bli: mindre inflation, mindre överfull sysselsättning, kanske mindre rörlighet och därmed lägre tillväxttakt samt mer av direkta ingripanden i näringslivet och på arbetsmarknaden.